

Itinera's New Year Letter

Itinera Institute

ITINERA

Expertise - Pathways - Impact

VOORWOORD

2020, het jaar dat corona toesloeg. Lockdown, thuiswerk, avondklok, reisbeperkingen, ... een uniek jaar. Een stresstest voor goed bestuur. De primaire taak van overheden is om de burgers te beschermen, en dat lukte ons niet goed. Toch forse ingrepen in de vrijheden, en dat schuurt. Spanning tussen de voortschrijdende wetenschappelijke inzichten en de politiek. Aarzelend beleid.

De maatschappelijke schade wordt immens: faraonische schuld, een val van het Bruto Binnenlands Product met 7%, grote psychologische schade, leerachterstand, gezondheidsschade door uitgestelde zorg, enz. We waren al gestart met hoge belastingdruk, forse begrotingstekorten, en veel uitgestelde dossiers op tafel.

Voor de relance zal niet volstaan dat de politiek, zoals de zegswijze luidt, "het mogelijke" doet, we moeten nu schakelen naar "het nodige". Dit is ons "*burning platform*". Deze generatie moet de echte oplossing beslissen, een moedige relance: door het dal naar een nieuw perspectief voor allen. Gedreven door de fierheid om aan onze kinderen en kleinkinderen de welvaart door te geven van de naoorlogse generaties, niet de rekening.

Gemakkelijke oplossingen zijn er niet, al ging de regering er wel mee van start. Er wordt nog altijd geld uitgegeven zonder enige zorg om de financiering. Een nieuwe belasting kwam er ook nog. Alle grote dossiers liggen er nog, en schreeuwen om beslissing: de hervorming van de pensioenen en van de ziekteverzekering, de nieuwe fiscaliteit, een echt activeringsbeleid; is kernenergie een opportuniteit voor de relance, of is het - 17 jaar na de uitstapbeslissing - tijd voor de transitie?

Na jaren van stilstand en achteruitgang – vijf plaatsen verlies in de index van het *World Economic Forum* - is dit dé gelegenheid om België terug te plaatsen in de stroom van de vooruitgang en nieuw perspectief.

Aan welke kant van de geschiedenis brengen deze regeringen ons? *Sense of urgency* of uitstelgedrag? Van verworven rechten naar geborgde toekomst: dit is het momentum. Vooruitgang, perspectief, borgen van de welvaart voor de volgende generaties. Geen geringe opdracht, maar het kan, met moed, daadkracht en inzicht.

Dat is de Itinera-nieuwjaarswens voor eenieder in 2021, hét overgangsjaar naar beter perspectief.

Prof dr Leo Neels
CEO OF THE ITINERA INSTITUTE
DECEMBER 2020

Terwijl we de pandemie nog onder controle moeten krijgen, moet de noodzakelijke relance aangevat worden. In ons land bepalen te veel private belangen en verworven rechten wat er wel en niet gebeurt: het is de grootste oorzaak van onze systematische achteruitgang in de laatste 20 jaar, bekroond met loodzware participatie. De politiek onderging de achteruitgang en moet nu echt leiderschap tonen om de rampzalige toestand waarin we terechtkwamen, terug recht te trekken.

Het nieuw politiek talent dat er eindelijk ook is, moet nu de zaken werkelijk aanpakken. Toekomstgericht. Herzie alle bestuurlijke processen, maak er ondersteunende elementen voor de waardecreatie van, maak van het bestuursrecht een motor in plaats van een rem. Steun beleid op kennis en data, en maak alle data toegankelijk; dat bevordert ook de nieuwe verantwoordingscultuur.

We legden mee het EU-kader vast in de **"Recovery and Resilience Facility" van de EU**. 37% van de middelen moet besteed worden aan duurzaamheid en klimaattransitie, 20% aan digitale transitie. Bevorder activering écht en herstel de productiviteitsgroei. Neem de juiste energiebeslissingen. Digitaliseer drastisch, investeer intelligent: er ligt nog **een Nationaal Investeringspact** dat al 3 jaar oud is maar waarmee nog niets gebeurde. Zet het nu om in doelstellingen en maak die leidend voor beleid.

België, Vlaanderen, Wallonië en Brussel moeten zich herpakken, nù. We verprutsten de vorige crississen met loze beloften en een snelle terugval in onze slechte gewoonten. De toekomst van onze jongeren is in handen van deze nieuwe generatie politici, waarvan een nieuwe aanpak verwacht wordt. Visie, focus, daadkracht zijn belangrijker dan marketing voor volgende verkiezingen. Echt perspectief, geen praatjes; wervende projecten en lucide leiderschap op al onze bestuursniveau's. Dat houdt in dat de Eerste Minister en de Minister-Presidenten zich persoonlijke engageren voor de opvolging en implementatie van het hele plan.

Leo Neels
Ivan Van de Cloot
Marc De Vos
Jean Hindriks
Johan Albrecht
Simon Ghiotto
Joël Van Cauter

Fellows van Itinera

OVERROMPELD DOOR CORONA

De coronapandemie toonde België op zijn zwakst. Het pandemieplan dat we ooit hadden, was uit het oog verloren, we lieten ons helemaal verrassen door het virus. De federale regering reageerde met een strakke lockdown, een bonanza van steunmaatregelen en een chaos van beleidsorganen. Regionale regeringen zaten te lang stil in de woon- en zorgcentra. Daarmee horen we bij de slechtste leerlingen, met meer dan 17.000 doden, en we worstelen met de tweede golf. De economische en psychologische gevolgen, of nog, de leerachterstand in het onderwijs zijn niet te schatten.

GEEN PLAN

Onze grote overheden waren niet in staat de bevolking te beschermen - nochtans hun meest elementaire taak. Dat is het gevolg van jarenlang korte termijn-denken en complexe instellingen. We worstelden al met een historisch begrotingstekort, en werden maandenlang geleid door een ontslagnemende regering zonder volheid van bevoegdheid.

FORMIDABELE VEERKRACHT

Tegen die achtergrond is er een formidabel lichtpunt: in onze ziekenhuizen stroopte de hele bemanning de mouwen op, en werd een buitengewoon staal van professionalisme en inzet geleverd. De groteske centralistische chaos werd glansrijk overstegen met professionele en operationele excellentie. Met de juiste personen op de juiste plaats en zonder remmende regeltjes werden wonderen verricht.

MAAK DE TOEKOMST BETER

De keizer-kosters waren inderdaad naakt. We hebben behoefte aan een noodwetgeving met een centraal commando en decentrale uitvoering, planmatige beleidsplannen op langere termijn.

Leiders moeten verantwoordelijkheid tonen, en niet alleen vertrouwen eisen, maar het ook geven.

NAAR LOOPBAANKWALITEIT

DE GEMISTE KANSEN VAN E-COMMERCE

De explosie van de e-commerce toont duidelijk aan dat België die boot totaal gemist heeft. We profileren ons nog steeds als logistieke hub, maar de grote investeringen van de e-commerce liggen vlak over de Nederlandse en Duitse grens. Dit is het gevolg van onze rigiditeit: we duwden de investeringen met de vele nieuwe jobs weg, omdat we de onderste treden van de ladder van de arbeidsmarkt weigerden.

De toestand is verontrustend: minder dan de helft van de kortgeschoolden was in België in 2019 aan het werk, geen enkel land van de EU-15 scoort slechter volgens Eurostat. Twee op drie kortgeschoolden van buiten de EU, en twee van de drie kortgeschoolde vrouwen zijn niet aan het werk; bij de kortgeschoolde vrouwen van buiten de EU heeft zelfs vier op vijf geen job. Onze werkloosheidsgraad ligt lager dan het OESO-gemiddelde, maar we hebben zes maal meer inactieven in de beroepsactieve leeftijd, wat fors boven het OESO-gemiddelde ligt. Dit zijn nog cijfers van voor de coronacrisis...

ACTIVEER, ACTIVEER, ACTIVEER

Waarom is er geen kortgeschoolde arbeid voor onze kortgeschoolde bevolking? Nederland, thuisbasis van Bol.com en Coolblue, heeft ruwweg dubbel zoveel deeltijdswerk, dubbel zoveel tijdelijke contracten, dubbel zoveel interimwerk, dubbel zoveel nachtwerk en dubbel zoveel shiftenwerk. België heeft dubbel zoveel armoede onder kortgeschoolden.

We missen een leger inactieven die inkomensvervangende uitkeringen genieten - leefloon of uitkeringen voor werkloosheid, ziekte of invaliditeit – maar niet bijdragen tot de financiering van die uitgaven. Mochten we hen aan het werk krijgen, dan zijn er, indien nodig, middelen voor inkomensaanvullende uitkeringen om eventueel te lage inkomens uit arbeid te ondersteunen. De helft meer kortgeschoolden aan het werk, zonder 'sociale afbraak'.

Laat de Belgische aversie voor 'atypische arbeid' los.

SOCIALE PARTNERS

Het federaal regeerakkoord verwijst vaak naar de sociale partners, ook om de nieuwe arbeidsmarktstrategie te bepalen. Dat is emblematisch voor de grote rol van het sociaal overleg. Dat is sterk gecentraliseerd en heeft beperkte bewegingsvrijheid op bedrijfsniveau. Veel werknemers- en werkgeversstemmen stellen vast dat het overlegklimaat op bedrijfsniveau, waar men elkaar goed kent en de vraagstukken zichtbaar zijn, goed rendeert. Het dagelijks contact draagt daartoe bij.

Glijdende werkuren, afwijkende uurroosters, soepeler omgaan met overuren of vakantie, ... in een gecentraliseerde vergaderzaal zijn dat dikwijls moeilijke, principiële en onoplosbare vraagstukken, terwijl ze in een bedrijfscontext pragmatischer en oplosbaar zijn. Men staat er dichterbij de eventuele beperkingen van een goede bedrijfsvoering en de mogelijkheden van een volwassen sociaal beleid. Zou in crisistijd een versoepeling op dit vlak niet het loden gewicht van een te centraal sociaal overleg wegnemen?

ZWARE BEROEPEN

Er zijn ook deugdelijke oplossingen voor het geblokkeerde dossier van de "zware beroepen". Met doorgroei mogelijkheden door bijscholing en herscholing, en een soepel deeltijds pensioen zonder devalorisatie van de pensioenrechten geraakt men verder dan met rigide regelingen. Ook op latere leeftijd de loopbaan – desgevallend in een minder belastende bezigheid - en haar duur correct blijven mogelijk maken is meer verdienstelijk dan te zoeken naar bijzondere rechten.

Degelijk arbeidsmarktbeleid maakt ons allen sterker, om welvarender op te veren na de coronacrisis. Vooral de kansgroepen die nu te weinig participeren aan onze arbeidsmarkt winnen direct wanneer we de focus richten op loopbaankwaliteit en de rigiditeit rond die éne job overstijgen. Dat komt die groepen echt tegemoet. We hebben een morele plicht naar die groepen, maar het is ook een economische en maatschappelijke noodzaak die helpt de sociale zekerheid betaalbaar te houden.

MET MEER AAN DE SLAG

Het is goed dat de regering een concrete ambitie formuleert van 80% werkgelegenheidsgraad. We onderhouden 10% meer inactieven dan landen die beter presteren. Solide reactivering vergt een offensief beleid. Tijdelijke werkloosheid wordt efficiënte herscholingtijd, op weg naar die andere job. De landen die daar veel sterker in presteren zoals Nederland en Duitsland stellen omgerekend vlot 600.000 mensen meer aan het werk dan ons land.

SOLIDARITEIT EN GELOOFWAARDIGHEID: EINDELIJK DE ECHE PENSIOENHERVORMING

Het pensioendossier moet nu beslist worden. Daarbij moet men de vraag over de financiering van het stelsel loskoppelen van de vraag over de opbouw van ons pensioenstelsel. De reden daarvoor is eenvoudig. Men kan een brede consensus bereiken over de modernisering van de opbouw van de pensioenen, indien men de financieringsvraag daarvan loskoppelt. Die laatste vraag is meer een echte politieke vraag.

FINANCIERING VAN DE PENSIOENEN

Het wettelijk pensioen is gebaseerd op een repartitiesysteem: dat staat of valt met de solidariteit tussen de generaties en met de wil om de risico's te spreiden. De financiering van de pensioenen veronderstelt een evenwichtige verdeling van de vergrijzingskost over generaties, en die verdeling brengt progressieve aanpassingsmechanismen mee, op basis van objectieve indicatoren.

Het was echt ongeloofwaardig om weer een verhoging van de 'kleine' pensioenen te beloven, zonder de financiering ervan toe te lichten. Dat deed men toch, hoewel het monitoringcomité daar al in september 2019 voor gewaarschuwd had.

Vandaag is de financiële toestand van de pensioenen nog aanzienlijk verslechterd. De uitgaven stijgen elk jaar met 6 %, terwijl de bijdragen dalen. Dit is een structureel probleem, aangezien de uitgaven al 15 jaar lang dubbel zo snel stijgen dan de bijdragen.

De herfinanciering van de pensioenen is een taak voor het sociaal overleg. Men moet kijken naar de verlenging van de effectieve loopbaan – bijvoorbeeld van 35 naar 42 jaar effectief; bijkomende middelen zijn de uitbreiding van de basis voor de financiering van de sociale zekerheid, een welvaartsaanpassing van de pensioenen in vergelijking met de loongroei, en een stukje schuld-financiering. Politici hebben de plicht om zich nu duidelijk uit te spreken over de financiering van de pensioenen, om de pensioenbelofte opnieuw geloofwaardig te maken.

'MYPENSION.BE 3.0': DE UNIVERSELE PENSIOENREKENING

Inderdaad, we moeten het vertrouwen in het pensioenbeleid herstellen; de webapplicatie van MyPension.be was er al een aanzet toe. Versterk de transparantie en de zekerheid van de wettelijke pensioenen door aan iedere burger een universele pensioenrekening toe te kennen. Op die persoonlijke rekening kan elke burger dan haar of zijn pensioenopbouw "in real time" volgen. De pensioenrekening is eenvoudiger en beter dan het "pensioen met punten" dat in juni 2014 door de Commissie Pensioenhervorming werd voorgesteld.

Het principe van de pensioenrekening is eenvoudig. Voor iedere burger wordt een pensioenrekening in euro geopend. Op die rekening wordt elk (reëel of gelijkgesteld) werkjaar een tegoed ingeschreven, het pensioenbedrag voor dat jaar. Dat bedrag rust op het eigen (reële of toegekende) loon van het jaar (geplafonneerd), vermenigvuldigd met een jaarlijks percentage van pensioen. Dat nieuwe recht in euro wordt dan opgeteld bij wat reeds op de rekening staat, en zo volgt men jaar na jaar de individuele pensioenopbouw, die ook kunnen geherwaardeerd worden.

De pensioenrekening werkt op basis van twee parameters: het *pensioenopbouwpercentage*, dat de nieuwe rechten voor het jaar bepaalt, en de *herwaarderingscoëfficiënt*, waarmee de rechten uit het verleden kunnen worden aangepast. Het pensioenopbouwpercentage is gelijk aan een nagestreefd vervangingspercentage, verdeeld over de duur van de referentieloopbaan. Dit mechanisme respecteert het principe van de verworven rechten en biedt een gewaarborgd rendement op de rechten uit het verleden, via een gewaarborgde minimale herwaarderingscoëfficiënt. Het systeem biedt ook de nodige flexibiliteit bij de aanpassing van toekomstige rechten door middel van het pensioenopbouwpercentage.

VEREENVOUDIGING EN HARMONISATIE

Dit mechanisme vergemakkelijkt de geleidelijke harmonisatie van de verschillende pensioenstelsels en zorgt ook voor een vereenvoudiging van de zeven bestaande minimumpensioenstelsels. Men kan er ook gemakkelijk en coherent een pensioenstelsel voor deeltijds werken op het einde van de loopbaan mee beheren. Vandaag leidt deeltijds werken op het einde van de loopbaan tot pensioenverlies; met een pensioenrekening behoudt men wat al opgebouwd werd, en kan men op hogere leeftijd deeltijds met pensioen zijn en deeltijds werken. Grotendeels lost dat het probleem van de zware beroepen op, terwijl men voor echte knelpuntberoepen aanvullend met een gunstiger percentage voor de pensioenopbouw kan werken.

De overstap naar dit nieuwe pensioenstelsel kan nu snel gaan; immers, men maakt een duidelijk onderscheid tussen de rechten uit het verleden en de rechten voor de toekomst. Men behoudt de lopende pensioenen, die men met de herwaarderingscoëfficiënt nog kan aanpassen aan de reële financiële situatie. Dat is een echte politieke beslissing.

KERNUITSTAP OF VASTHOUDEN AAN NIET-FLEXIBELE CAPACITEIT?

Europa wil tegen 2050 een koolstofarm continent worden. Zowel de Green Deal als het recente Next Generation EU project bevestigen deze ambitie. Langs de aanbodzijde betekent dit dat vooral hernieuwbare energietechnologieën instaan voor de energieproductie. Dit is niet alleen een ecologisch maar ook een economisch verhaal; op de beste locaties is een windturbine vandaag al kostencompetitief tegenover een nieuwe gascentrale.

Massale investeringen in weersafhankelijke technologieën vragen wel een grote flexibiliteit van de rest van het systeem. Zo moet het licht blijven branden op een diepgrijze winterdag zonder een zuchtje wind. En tijdens een zonnige lentezondag met een lage vraag maar een flinke bries moet al de geproduceerde elektriciteit ook geconsumeerd, opgeslagen of geëxporteerd kunnen worden.

Energiezekerheid of overproductie?

Hoe past de discussie over de kernuitstap in dit toekomstbeeld? De Belgische kerncentrales zijn niet flexibel omdat dit helemaal niet nodig was toen ze gebouwd werden. Wat optimaal leek in 1975 of 1985 kan problematisch zijn in 2025 of 2035. We kregen hiervan een voorsmaakje in april 2020 toen de vraag naar elektriciteit als gevolg van de eerste lock-down daalde met ongeveer 16%. April was een maand met veel zon en wind. 4 GW nucleaire capaciteit bleef bij de lage vraag volop produceren met als gevolg negatieve elektriciteitsprijzen in de weekends. Op Paasmaandag was de prijs gedurende 12u negatief met uitschieters tot -115 Euro per MWh. Een deel van de windparken op zee werd stilgelegd om de overproductie te beperken. Deze negatieve prijzen deden heel wat spelers pijn.

April 2020 was een bijzondere maand maar wat zijn de gevolgen van het verlengen van 2 GW nucleaire capaciteit tussen 2025 en 2035 of zelfs 2040? Tegen dan zal de hernieuwbare capaciteit fors toegenomen zijn in België en in de buurlanden. De vraag naar elektriciteit kan natuurlijk ook toegenomen zijn door de ondersteunde populariteit van de elektrische auto.

Wanneer april in 2035 terug veel zon combineert met veel wind, is het best mogelijk dat we zowat de totale vraag naar elektriciteit kunnen dekken met hernieuwbare productie. Wanneer dan de twee kerncentrales continu produceren, dreigt overproductie met bizarre prijsevoluties. Kortom, het modulair of eerder seizoenaal inzetten van de kerncentrales is een must. Maar daarvoor zijn onze centrales niet ontworpen. Is dit dan maar de prijs die we moeten betalen om de bevoorradingszekerheid te garanderen? Niet echt.

De kernuitstap werd al getest

In de winter van 2018 was door een 'ongelukkige' samenloop van omstandigheden maar één kerncentrale beschikbaar. De situatie was krap en de Belgische elektriciteitsprijzen stegen. Maar er kwam geen black-out. In vergelijking tot 2018 beschikken we na 2025 over meer interconnectiecapaciteit, meer hernieuwbare productiecapaciteit, meer opslagcapaciteit en meer vraagsturing. Tenminste als het beleid meer daadkracht etaleert dan bij het continue getreuzel over de kernuitstap. Door de duidelijke keuze voor de kernuitstap kunnen alle betrokken partijen beter anticiperen op het nieuwe landschap. Kritieke situaties zijn nooit uit te sluiten, o.a. omdat ook de buurlanden oude capaciteit uit dienst gaan nemen.

Tot slot, in het laatste decennium was de beschikbaarheid van onze kerncentrales dikwijls atypisch laag zodat de verlenging van de operationele duur van twee kerncentrales geen sluitende garantie biedt voor de continue beschikbaarheid van 2 GW- productiecapaciteit.

PRUDENTIEEL BEGROTINGSBELEID EN BELASTINGSTOP

Vandaag wordt makkelijker aangenomen dat inkomstentegenvallers niet automatisch moeten leiden tot besparingen. Wel moet op middellange termijn echt opnieuw aangeknoopt worden met schuldafbouw: we moeten nu een prudentieel begrotingsbeleid voorbereiden, en ons niet rijk rekenen met de lage rente. Hogere uitgaven moeten gaan naar heel productieve investeringen of gefinancierd worden door minderuitgaven elders. Een verhoging van de totale belastingsdruk kan echt niet.

PRODUCTIEVE INVESTERINGEN

Het is goed dat er sprake is van implementatie van het het Nationaal Pact voor Strategische Investeringen. Itinera pleitte eerder al voor de gepaste focus op innovatie, O&O, energietransitie, digitalisering, mobiliteit en infrastructuur, snellere vergunningsprocedures, of nog, e-government toepassingen.

Goed bestuur wordt dé cruciale voorwaarde voor succes. Het regeerakkoord geeft aan dat de Federale Participatie- en Investeringsmaatschappij een transformatiefonds zal oprichten bijgestaan door een onafhankelijk investeringscomité. Het verdient aanbeveling om te denken aan een tijdelijk fonds met een afgelijnd budget, beheerd met steun van experts, (nood-)steun die zeer snel maar ook zeer selectief wordt besteed, op basis van duidelijke marktanalyse en een business case.

In dit land leent men altijd en vooral voor lopende uitgaven. Er moet een shift naar productieve investeringen komen. Cruciaal is een focus op de kerntaken van de overheid en opdrachten met de grootste maatschappelijke meerwaarde. Het probleem is dat de overheid haar taak niet altijd op een excellente wijze uitoefent. Denk aan de enorme investeringen in de infrastructuur en de kwaliteit van het spoorwagennet; de dienstverlening laat nog steeds te wensen over.

BELASTINGSTOP EN FAIRE FISCALITEIT

Het regeerakkoord benadrukt de noodzaak van een diepgaande fiscale hervorming in ons land: Itinera bepleitte dit al met "Taxshift" (2015). Er is in dit land inderdaad een consensus gegroeid dat "ons systeem wordt gekenmerkt door vele uitzonderingen, vrijstellingsregimes en verschillen in behandeling, en tegelijk hoge belastingtarieven." Ook het regeerakkoord pleit nu voor "een bredere fiscale hervorming om het belastingstelsel te moderniseren, te vereenvoudigen, meer rechtvaardig, meer neutraal te maken."

Itinera waarschuwt ervoor om te veel in de pre-coronologica te blijven hangen. We zitten nu

met zo'n diepe economische schok dat economische groei de voornaamste prioriteit moet zijn. Welvaartscreatie is nu het belangrijkste. Het heeft geen zin om de discussies van voordien voort te zetten alsof er niets gebeurd is.

Het laatste wat we nodig hebben zijn nieuwe belastingen: België kent al een hoge belastingdruk op vermogen en vermogensinkomsten, met 11,2 procent van het bbp zelfs bijna de hoogste druk in de EU. Ook de impliciete belastingvoet op kapitaal loopt met 40,7 procent significant op en is zelfs een veelvoud van Nederland.

Het regeerakkoord wil terecht de verlaging van de lasten op arbeid verderzetten, via een verbreding van de belastbare basis waarbij de totale fiscale druk niet zal toenemen. Naast de reeds genoemde vereenvoudiging met uitdoving van zoveel mogelijk aftrekposten, belastingsverminderingen en uitzonderingsregimes, zijn eenvoud, voorzienbaarheid en rechtszekerheid belangrijke principes.

NIEUW BELEID VEREIST NIEUWE METHODIEK

De nieuwe regering koestert torenhoge ambities. Dat is goed, maar de vraag is of zij in staat zal zijn haar doelstellingen te bereiken. Hoe zal ze de werkzaamheidsgraad in tien jaar tijd met 10 % verhogen, terwijl die slechts met 3% steeg over de laatste tien jaar? En hoe wil ze de CO2-uitstoot met minstens 55% verlagen tegen 2030, terwijl we daar 15 jaar over deden tot 2014, en er de laatste jaren nauwelijks nog een daling is? Als de regering het beter wil doen, zal ze de zaken anders moeten aanpakken. Ze heeft een nieuwe methode nodig, die heeft drie componenten: vereenvoudigen, participatie en objectivering.

VEREENVOUDIGEN, HARMONISEREN, RATIONALISEREN

Een gerichte aanpak impliceert: vereenvoudigen, harmoniseren, rationaliseren. Pak, bijvoorbeeld, de 45 versies van het wettelijk pensioen aan of de 800 fiscale aftrekken. Maak echt beleidskeuzes, op basis van strikte criteria. Streef naar billijkheid en zorg voor de echte noden. Herleid de uitzonderingen drastisch, en gebruik vrijgekomen middelen voor doeltreffender en efficiënter beleid. Rationaliseer onder het motto : 'Less is more'.

PARTICIPATIE

Participatie is een tweede sleutel tot succes. De regering kan niet veel doen als haar politieke beslissingen niet door de bevolking gedragen worden. Helaas wordt in de regeringsverklaring als enig participatiemodel weer de klassieke dialoog tussen de sociale partners naar voor geschoven. Het sociaal overleg was nochtans de afgelopen jaren niet bepaald een toonbeeld van dynamiek en hervormingsgezindheid. Dat werd nog maar eens aangetoond in het pensioendossier, waar men is gestruikeld over het principe van de 'verworven rechten'. De regering verwijst vaak naar de sociale partners. De Groep van Tien draagt nu een immense verantwoordelijkheid om de ambities te doen slagen.

OBJECTIVERING

Objectivering is de derde sleutel – en waarschijnlijk ook de belangrijkste. Ze is de kritische succesfactor van de nieuwe aanpak. Om doeltreffend te zijn, moet men leren om objectief te werk te gaan, beslissingen te nemen op basis van "*facts and figures*", de verwachte resultaten correct ramen, en dan met betrouwbare indicatoren meten en evalueren. Men kan zichzelf niet rijk blijven rekenen.

Wie de politiek volgt, kent de verleiding van het wensdenken, en weet hoe ver objectivering verwijderd is van de gebruikelijk besluitvormingspraktijk van onze overheden. De regeringsverklaring vermeldt occasioneel wel een streven naar objectivering, - bijvoorbeeld met de verwijzing naar '*evidence-based medicine*'. Als ze haar beleid echt wil doen steunen op betrouwbare

gegevens, dan moet de regering toch letten op de twee volgende factoren: het belang van data, en van echte beleidsevaluatie.

"DATA-DRIVEN POLICY" EN BELEIDSEVALUATIE

De eerste factor betreft de toegang tot de "data" waarop beleid moet steunen. Vaak stellen we vast dat er data zijn, maar dat ze niet toegankelijk zijn. Onze beleidscultuur neigt nog sterk naar een zeker "misbruik van de vertrouwelijkheid" van gegevens. Het is vandaag niet moeilijk om data te anonimiseren, en het gebruik ervan toe te staan zonder het risico te lopen dat de privacy wordt geschonden.

De tweede factor zit in onze zwakke cultuur van beleidsevaluatie. Als die al bestaat, is ze vaak beperkt tot een beoordeling van de wettigheid en niet tot een echte opportuniteits- of efficiëntiecontrole. We moeten ook forse vooruitgang boeken inzake de onafhankelijkheid van wie beleidsevaluaties doen, en de degelijkheid van de criteria. Daar is grote ruimte voor verbetering.

Onze autoriteiten – federaal en regionaal – kunnen grote vooruitgang boeken door de toegankelijkheid van data drastisch te verbeteren, en een efficiënte en systematische evaluatiecultuur uit te bouwen.

Grotere politieke daadkracht is zonder enige twijfel noodzakelijk om het vertrouwen van de burgers in hun openbare instellingen en hun beleidmakers te herstellen.

POLITIEKE RENOVATIE

De opdracht van onze overvraagde overheden is moeilijk, burgers verwachten steeds meer van politici, maar spreken nauwelijks nog vertrouwen uit in de politiek. Slechts 30% van de Belgen spreekt nog vertrouwen uit in de instellingen. We zien ook dat beleid te vaak mank loopt, ongeacht de vele middelen die eraan worden besteed – meer dan 50% van het BNP gaat jaarlijks naar onze overheden. We zien zelfs dat we na de verkiezingen van 26 mei 2019 moeilijk nog een federale regering kunnen vormen, net zoals daar in 2014 al eens 541 dagen voor nodig waren.

De democratie kraakt, vele analyses bevestigen dat. De oude spelregels zijn aan herziening toe, zoals Michael Porter en Katherine Gehl in *The Politics Industry* (2020) overtuigend voor de USA aantonen. We moeten de capaciteit om te handelen, om daadkrachtig te besturen, herstellen. Te veel, aldus Porter, werden politici de gevangenen van een systeem dat hun efficiëntie tot stilstand bracht. Het publiek debat werd te mager; er is meer ruis maar ook meer polarisatie. Voedingsbodem voor stilstand en achteruitgang. Dat kunnen we ons niet langer veroorloven.

Voor het eerst publiceerde Itinera een essay over de instellingen, met 7 aanbevelingen om de spelregels van de parlementaire democratie zelf te herzien. De versplinterde partijen spelen een dominante rol in de al vaak geanalyseerde participatie. Die ondermijnt het vertrouwen van de burgers, en verzwakte de behoorlijke functionering van onze instellingen. Te lang heeft de communautaire kwestie een gesprek over de kwaliteit van onze instellingen verhindert.

Het Belgische *malgoverno* toont ook de noodzaak van een verbetering van onze instituties, met een nieuwe nadruk op het algemeen belang, dat niet samenvalt met een optelling van private belangen of van partijbelangen. De spelregels bepalen mee de kwaliteit van het beleid. In het essay *Pleidooi voor Politieke Renovatie* worden aanbevelingen verdedigd voor een meerderheidskiesstelsel, een exclusieve politieke rol voor de Kamer en een echte wetgevende rol voor een nieuwe Senaat. De restauratie van ministeriële verantwoordelijkheid komt aan bod, en ook de behoefte aan betere regeringsvorming en een meer kritische attitude naar ontslag van regeringsleden. Tenslotte moeten een correctief referendum, een nieuwe procedure voor Grondwetsherziening en een andere partijfinanciering de rol van partijen en de aansluiting van burgers en beleid herijken.

Democratie heeft behoefte aan mannen en vrouwen die zich politiek willen engageren en zich willen inzetten voor de publieke zaak. Zij hebben die stem en dat vertrouwen van de burgers nodig om hun mandaat goed te kunnen uitoefenen, en de toekomst van de samenleving rust op hun visie, daadkracht en inzicht. Deze opdracht wordt vaak onderschat, en de omstandigheden waarin ze wordt uitgevoerd is dikwijls ondankbaar, ingevolge een verdeelde en instabiele publieke opinie, waarvan velen niet verlegen zitten om een scheldwoord. We moeten de kunst van het publiek debat opnieuw uitvinden omdat daar de basis ligt van een gezonde democratie die een verzorgingsstaat kan borgen.

*"If Men were angels, no government would be necessary.
If angels were to govern men,
neither external nor internal controls on government would be necessary.
In framing a government which is to be administered by men over men,
the great difficulty lies in this:
you must first enable the government to control the governed;
and the next place, oblige it to control itself."*

James Madison

TEAM ITINERA

Leo Neels
GENERAL DIRECTOR

LEO.NEELS@ITINERAINSTITUTE.ORG

Marc De Vos
VISITING FELLOW

MARC.DEVOS@ITINERAINSTITUTE.ORG

Ivan Van de Cloot
CHIEF ECONOMIST

IVAN.VANDECLOOT@ITINERAINSTITUTE.ORG

Simon Ghiotto
FELLOW

SIMON.GHIOTTO@ITINERAINSTITUTE.ORG

Johan Albrecht
SENIOR FELLOW

JOHAN.ALBRECHT@ITINERAINSTITUTE.ORG

Jean Hindriks
SENIOR FELLOW

JEAN.HINDRIKS@ITINERAINSTITUTE.ORG

Joël Van Cauter
FELLOW

JOEL.VANCAUTER@ITINERAINSTITUTE.ORG

Liesbeth Defrancq
OFFICE MANAGER

LIESBETH.DEFRANCO@ITINERAINSTITUTE.ORG

VISITING FELLOWS

Christophe Convent

Karel Volckaert

Kristof De Witte

Cind Du Bois

Stijn Ronsse

Paul Becue

Marion Van San

Michele Cincera

Sam Hamels

Kjell Clarisse

Etienne De Callataÿ

Tinneke Beeckman

Piet Calcoen

Désirée Vandenberghe

Mattéo Godin

